

วิชา องค์ประกอบศิลป์สำหรับงานคอมพิวเตอร์

รหัสวิชา 2204-2101

หัวข้อเรื่อง (Topics)

- 1.1 ความหมายขององค์ประกอบศิลป์
- 1.2 ความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์
- 1.3 ทักษะศิลป์
- 1.4 ทักษะธาตุ

แนวคิดสำคัญ (Main Idea)

ในปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวเข้าสู่การนำสมัย ไม่ว่าจะมองไปทางใด จะพบคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทในงานต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นรวมไปถึงงานด้านกราฟิกที่ได้มีการนำเอาคอมพิวเตอร์เข้ามาสร้างสรรค์ในชิ้นงานการออกแบบและเกิดพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในหน่วยการเรียนนี้จะศึกษาและทำความเข้าใจกับคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในงานกราฟิก

สมรรถนะย่อย (Element of Competency)

แสดงความรู้เกี่ยวกับความหมายขององค์ประกอบศิลป์

จุดประสงค์การปฏิบัติ (Performance Objectives)

1. บอกความหมายขององค์ประกอบศิลป์
2. อธิบายเกี่ยวกับหลักการขององค์ประกอบศิลป์
3. อธิบายเกี่ยวกับทัศนศิลป์
4. อธิบายเกี่ยวกับทัศนธาตุ

1.1 ความหมายขององค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์ หมายถึง สิ่งที่ศิลปินและนักออกแบบใช้เป็นสื่อในการแสดงออกและสร้าง ความหมาย โดยนำมาจัดเข้าด้วยกันและเกิดรูปร่างอันเด่นชัด (สวนศรี ศรีแพงพงษ์. ม.ป.ป. : 82)

องค์ประกอบศิลป์ หมายถึง เครื่องหมายหรือรูปแบบที่นำมาจัดรวมกันแล้วเกิดรูปร่างต่าง ๆ ที่ แสดงออกในการสื่อความหมายและความคิดสร้างสรรค์ (สิทธิศักดิ์ ัญญศรีสวัสดิ์กุล. ม.ป.ป. : 56)

องค์ประกอบศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด หรือความงามซึ่งประกอบด้วยส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้นและส่วนที่เป็นการแสดงออกอันเป็นผลที่ เกิดจากโครงสร้างทางวัตถุ (ชอุด นิยมเสมอ. ม.ป.ป. : 18)

องค์ประกอบศิลป์ หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ของศิลปะ เช่น จุด เส้น รูปร่าง ขนาด สัดส่วน น้ำหนัก แสงเงา ลักษณะพื้นผิว ที่ว่าง และสี (มานิต กรินพงศ์. ม.ป.ป. : 51)

1.1 ความหมายขององค์ประกอบศิลป์

จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้นขององค์ประกอบศิลป์ พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบศิลป์ หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ใช้เป็นสื่อ ในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยนำ ส่วนประกอบของศิลปะมาจัดวางรวมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืนและมีความหมาย เกิดรูปร่างหรือ รูปแบบต่าง ๆ อันเด่นชัด

ซึ่งจากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่จะเกิดผลงานศิลปะดี ๆ ลักชั้นนั้นผู้สร้างสรรค์ จะต้องใช้กระบวนการที่หลากหลายมาประกอบกัน ได้แก่ องค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะ องค์ประกอบ ของศิลปะ และการจัดองค์ประกอบของศิลปะ มาถ่ายทอดลงในชิ้นงานหรือผลงานนั้น ๆ เพื่อให้ได้ ผลงานที่มีคุณค่าทั้งด้านความงามและมีคุณค่าทางจิตใจ อันเป็นจุดหมายสำคัญที่ศิลปินทุกคนมุ่งหวัง ให้เกิดแก่ผู้ชมทั้งหลาย

รูปภาพที่ 1.1 แสดงองค์ประกอบศิลป์ต่าง ๆ

1.2 ความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในสาขาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสาขาจิตรศิลป์หรือประยุกตศิลป์ ผู้สร้างสรรค์นั้นต้องมีความรู้เบื้องต้นด้านศิลปะมาก่อน และศึกษาถึงหลักการองค์ประกอบพื้นฐาน

1.2.1 องค์ประกอบที่สำคัญ

การจกวางองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการกำหนดสี ในลักษณะต่าง ๆ เพิ่มเติมให้เกิดความเข้าใจ เพื่อเวลาที่สร้างผลงานที่มีคุณค่า ความหมายและความงามเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้พบเห็น หากสร้างสรรค์ผลงานโดยขาดองค์ประกอบศิลป์ ผลงานนั้นอาจดูด้อยค่า หมดความหมายหรือไม่ น่าสนใจไปเลย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบศิลป์นั้นมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างสรรค์ศิลปะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

การศึกษาด้านศิลปะหลายท่านได้ให้ทรรศนะในด้านความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์ที่มีต่อการสร้างงานศิลปะไว้พอจะสรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบศิลป์ เป็นเสมือนหัวใจดวงหนึ่งของการทำงานศิลปะ เพราะในงานองค์ประกอบศิลป์หนึ่งชิ้น จะประกอบไปด้วย การร่างภาพ (วาดเส้น) การจัดวางให้เกิดความงาม (จัดภาพ) และการใช้สี (ทฤษฎีสี) ซึ่งแต่ละอย่างจะต้องเรียนรู้สู่รายละเอียดลึกลงไปอีก องค์ประกอบศิลป์นี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่รวบรวมความรู้หลาย ๆ อย่างไว้ด้วยกัน จึงต้องเรียนรู้ก่อนที่จะศึกษาในเรื่องอื่น ๆ (อนันต์ ประภาโส)

องค์ประกอบศิลป์ จัดเป็นวิชาที่มีความสำคัญสำหรับผู้ศึกษางานศิลปะ หากว่าขาดความรู้ ความเข้าใจในวิชานี้แล้ว ผลงานที่สร้างขึ้นมาก็ยากที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศิลปะสมัยใหม่ที่มีการแสดงเฉพาะ เส้น สี แสง เงา น้ำหนัก พื้นผิว จังหวะ และบริเวณที่ว่าง มีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องนำหลักการองค์ประกอบศิลป์มาใช้

1.2.2 หลักการจัดองค์ประกอบพื้นฐาน

หลักการจัดองค์ประกอบพื้นฐาน คือ สิ่ง que แสดงแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและเรื่องราวของศิลปินให้เห็นสิ่งต่อไปนี้

1. **เอกภาพ (Unity)** หมายถึง การนำองค์ประกอบของศิลปะมาจัดเข้าด้วยกันให้แต่ละหน่วยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ประสานกลมกลืนเกิดเป็นผลรวมที่แบ่งแยกไม่ได้ โดยถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะด้วยกระบวนการศิลปะ

รูปภาพที่ 1.2 แสดงการจัดองค์ประกอบศิลป์

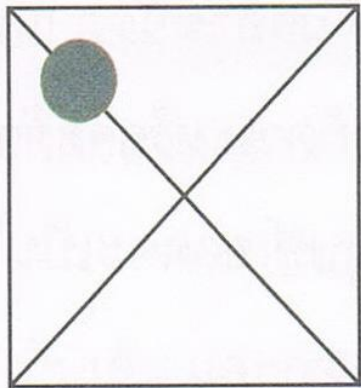
1.2.2 หลักการจัดองค์ประกอบพื้นฐาน

2. ดุลยภาพ (Balance) คือ การนำองค์ประกอบของศิลปะมาจัดเข้าด้วยกันให้เกิดความเท่ากันหรือสมดุล โดยมีเส้นแกนสมมุติ 2 เส้น เป็นตัวกำหนดดุลยภาพ เส้นแกนสมมุติจะทำหน้าที่แบ่งภาพออกเป็นด้านซ้ายและด้านขวา หรือ ด้านบนหรือด้านล่าง เพื่อให้ผลงานศิลปะที่ปรากฏเกิดความสมดุลในลักษณะใดลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น แขนซ้าย ขวา เหมือนกันและแขนซ้าย ขวา ไม่เหมือนกันอีกทั้งการจัดภาพที่มีความพอดีและเหมาะสม ให้เกิดน้ำหนักการจัดวาง ซ้ายขวาทั้งสองข้างเท่ากัน โดยแบ่งความสมดุลออกเป็น 2 ประเภท

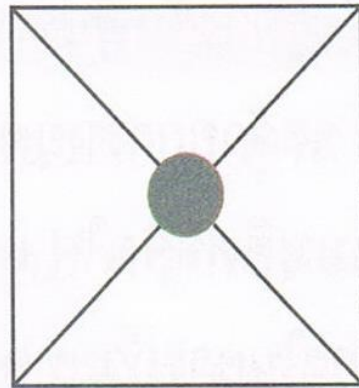
1) ความสมดุลแบบสองข้างไม่เท่ากัน เป็นการจัดการองค์ประกอบศิลป์ที่ไม่เท่ากัน หรือไม่เหมือนกัน แต่เท่ากันด้วยความรู้สึก โดยดูจากน้ำหนักส่วนรวมของภาพ

2) ความสมดุลแบบสองข้างเท่ากัน เป็นการจัดวางองค์ประกอบให้มีน้ำหนักเท่ากัน โดยส่วนมากจะปรากฏในจิตรกรรมไทย หรือภาพที่แสดงสัญลักษณ์ไทย

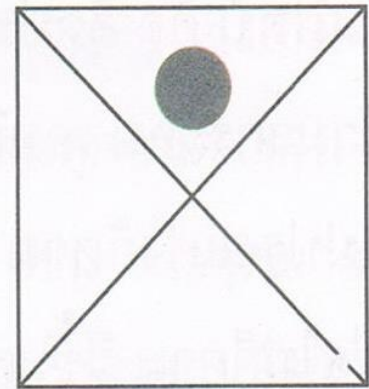
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

จุดกึ่งกลางสายตาอยู่เหนือจุด

การวางวัตถุอยู่เหนือจุด

การวางวัตถุเหนือจุดกึ่งกลางภาพ

รูปภาพที่ 1.3 แสดงการจัดดูดยภาพ

1.2.2 หลักการจัดองค์ประกอบพื้นฐาน

3. จุดเด่น (Dominance) หมายถึง ส่วนสำคัญที่ปรากฏชัด สะดุดตาที่สุดในงานศิลปะ จุดเด่นจะช่วยสร้างความน่าสนใจในผลงานให้ภาพเขียนมีความสวยงาม มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น จุดเด่นเกิดจากการจัดวางที่เหมาะสม และรู้จักการเน้นภาพ (Emphasis) ที่ดี จุดเด่นมี 2 แบบ คือ

1) **จุดเด่นหลัก** เป็นภาพที่มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องที่จะเขียน แสดงออกถึงเรื่องราวที่ชัดเจน เด่นชัดที่สุดในภาพ

2) **จุดเด่นรอง** เป็นภาพประกอบของจุดเด่นหลัก ทำหน้าที่สนับสนุนจุดเด่นหลัก ให้ภาพมีความสวยงามยิ่งขึ้น

1.2.2 หลักการจัดองค์ประกอบพื้นฐาน

4. **ความขัดแย้ง (Contrast)** หมายถึง ความไม่ประสานสัมพันธ์กันหรือไม่เข้ากัน เช่น เส้นที่แตกต่างกัน รูปร่างหรือรูปทรงที่แตกต่างกันทั้งลักษณะรูปแบบและขนาด ลักษณะผิวหยาบ ก้บผิวละเอียด สีตรงกันข้าม หรือสีตัดกัน เป็นต้น

5. **ความกลมกลืน (Harmony)** หมายถึง ลักษณะการประสานสัมพันธ์กันขององค์ประกอบศิลป์ต่าง ๆ เช่น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ขนาด สัดส่วน ค่าน้ำหนัก ลักษณะผิว จังหวะ บริเวณว่าง สี เมื่อนำมาประกอบกันแล้วต้องสนับสนุนกัน เข้ากันได้ดี ไม่ขัดแย้งกัน

1.3 ทักษะศิลป์

ทักษะศิลป์ คือ กระบวนการถ่ายทอดผลงานทางศิลปะ การทำงานศิลปะอย่างมีจิตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีระเบียบเรียบร้อยเป็นขั้นเป็นตอน การสร้างสรรค์งานอย่างมีประสิทธิภาพสวยงาม มีการปฏิบัติงานตามแผนและมีการพัฒนาผลงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทักษะศิลป์ คือ ศิลปะที่มองเห็นได้ การรับรู้ทางจักษุประสาท โดยการมองเห็นสาร วัตถุ และสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ รวมถึงมนุษย์ และสัตว์ จะด้วยการหยุดนิ่ง หรือเคลื่อนไหวก็ตาม หรือจะด้วยการปรุงแต่ง หรือไม่ปรุงแต่งก็ตาม ก่อให้เกิดปัจจัยสัมผัสต่อจิตใจ และอารมณ์ของมนุษย์ อาจจะเป็นไปในทางเดียวกันหรือไม่ก็ตาม มีขั้นตอนและกระบวนการในการถ่ายทอดที่มีลักษณะเฉพาะ

1.3 ทรรศนศิลป์

ทรรศนศิลป์ คือ เป็นการแปลความหมายทางศิลปะที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล ในงานศิลปะชิ้นเดียวกัน ซึ่งไร้ขอบเขตของจินตนาการ ไม่มีกรอบที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของบุคคล ในขณะทรรศนศิลป์นั้น แนวคิดทรรศนศิลป์เป็นศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยการมอง ได้แก่ รูปภาพวิวิธทัศน์ทั่วไป เป็นสำคัญอันดับต้น ๆ รูปภาพคนเหมือน ภาพล้อ ภาพสิ่งของต่าง ๆ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของทรรศนศิลป์ล้วนกันทั้งสิ้น ซึ่งถ้ากล่าววาทรรศนศิลป์เป็นความงามทางศิลปะที่ได้จากการมองหรือทัศนะนั้นเอง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

รูปภาพที่ 1.4 รูปแสดงทัศนศิลป์แบบไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

<https://youtu.be/2F1Jcb6U8PM>

1.4 ทักษะธาตุ

ทักษะธาตุ (Visual Elements) ในทางทัศนศิลป์ หมายถึง ส่วนประกอบของศิลปะที่มองเห็นได้ ประกอบไปด้วย จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนักอ่อน-แก่ สี บริเวณว่าง และพื้นผิว

1.4.1 จุดและเส้น

1. จุด (Dot) หมายถึง รอยหรือแต้มที่มีลักษณะกลม ๆ ปรากฏที่พื้นผิว ซึ่งเกิดจากการจุ่ม กด กระทบด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน และวัสดุปลายแหลมทุกชนิด

จุด เป็นต้นกำเนิดของเส้น รูปร่าง รูปทรง แสงเงา พื้นผิว ฯลฯ เช่น นำจุดมาวางเรียงต่อกันจะเกิดเป็นเส้น และการนำจุดมาวางให้เหมาะสมก็จะเกิดเป็นรูปร่าง รูปทรง และลักษณะผิวได้

1.4 ทักษะธาตุ

1.4.1 จุดและเส้น

2. เส้น (Line) หมายถึง การนำจุดหลาย ๆ จุดมาเรียงต่อกันไปในทางใดทิศทางหนึ่ง เป็นทางยาว หรือสิ่งที่เกิดจากการขูดขีด เขียน ลากให้เกิดเป็นริ้วรอย

เส้น เป็นสิ่งที่มีผลต่อการรับรู้ เพราะทำให้เกิดความรู้สึกต่ออารมณ์และจิตใจของมนุษย์ เป็นพื้นฐานสำคัญของศิลปะทุกแขนง ใช้ร่างกายเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่เห็นและสิ่งที่คิด จินตนาการให้ปรากฏเป็นรูป

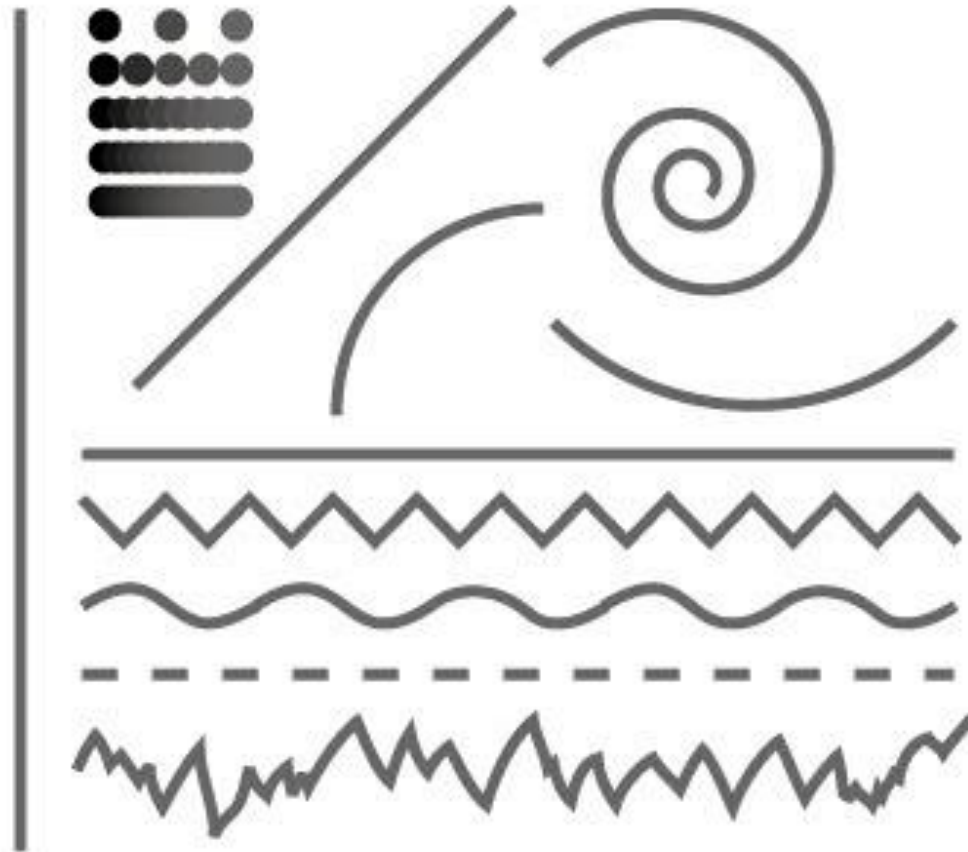
เส้นนอน ให้ความรู้สึกกว้างขวาง เงียบสงบนิ่ง ราบเรียบ ผ่อนคลายสบายตา

เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกสูงสง่า มั่นคง แข็งแรง รุ่งเรือง

1.4 ทักษะธาตุ

1.4.1 จุดและเส้น

เส้นเฉียง ให้ความรู้สึกไม่มั่นคง เคลื่อนไหวรวดเร็ว แปรปรวน
เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกอ่อนไหว สุภาพอ่อนโยน สบาย นุ่มนวล เข้ายวน
เส้นโค้งก้นหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว การคลี่คลาย ขยายตัว มึนงง
เส้นซิกแซกหรือเส้นฟันปลา ให้ความรู้สึกรุนแรง กระแทกเป็นห้วง ๆ
เส้นประ ให้ความรู้สึกไม่ต่อเนื่อง ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน

รูปภาพที่ 1.5 จุดและเส้น

1.4 ทักษะธาตุ

1.4.2 รูปร่างรูปทรง

รูปร่าง (Shape) หมายถึง เส้นรอบนอกทางกายภาพของวัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ คน สัตว์ และพืช มีลักษณะ 2 มิติ มีความกว้างและความยาว

รูปร่างแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. รูปร่างธรรมชาติ (Natural Shape) หมายถึง รูปร่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น คน สัตว์ และพืช เป็นต้น
2. รูปร่างเรขาคณิต (Geometrical Shape) หมายถึง รูปร่างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีโครงสร้างแน่นอน เช่น รูปสามเหลี่ยม รูปวงกลม เป็นต้น
3. รูปร่างอิสระ (Free Shape) หมายถึง รูปร่างที่เกิดขึ้นตามความต้องการของผู้สร้างสรรค์ให้ความรู้สึกที่เป็นเสรี ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนของตัวเอง เป็นไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น รูปร่างของหยดน้ำ เมฆ และควัน เป็นต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

รูปเรขาคณิต

รูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก

รูปวงกลม

รูปสามเหลี่ยม

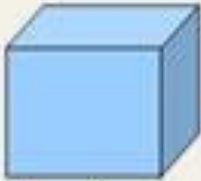

รูปห้าเหลี่ยม

รูปแปดเหลี่ยม

รูปทรงเรขาคณิต

ทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก

ทรงกลม

พีระมิด

ทรงกระบอก

ทรงกรวย

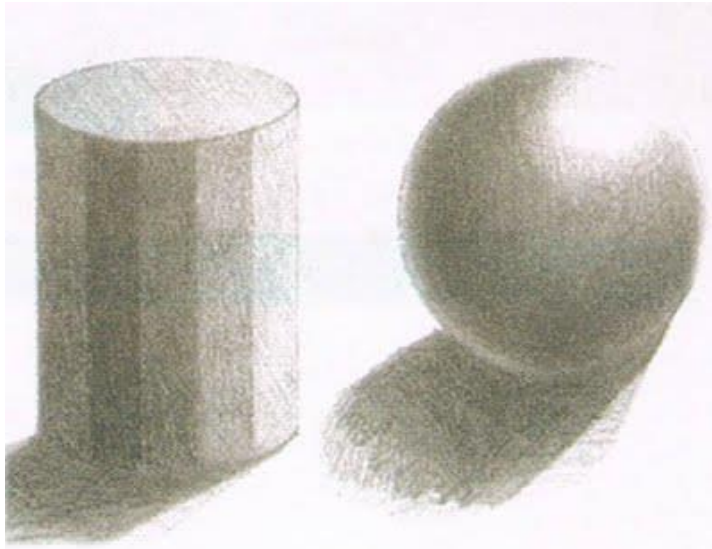
รูปภาพที่ 1.6 รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต

1.4 ทักษะธาตุ

1.4.2 รูปร่างรูปทรง

รูปทรง (Form) หมายถึง โครงสร้างทั้งหมดของวัตถุที่ปรากฏแก่สายตาในลักษณะ 3 มิติ คือ มีทั้งส่วนกว้าง ส่วนหนาหรือลึก คือ จะให้ความรู้สึกเป็นแท่ง มีเนื้อที่ภายใน มีปริมาตร และมีน้ำหนัก

รูปภาพที่ 1.7 รูปมิติและเงา

น้ำหนักอ่อน-แก่ (Value) หมายถึง จำนวนความเข้ม ความอ่อนของสีต่าง ๆ และแสงเงาตามที่ประสาห์ตารับรู้ เมื่อเทียบกับน้ำหนักของสีขาว-ดำ ความอ่อนแก่ของแสงเงาทำให้เกิดมิติ เกิดระยะ ใกล้ไกลและสัมพันธ์กับเรื่องสีโดยตรง

1.4 ทักษะธาตุ

1.4.3 สี พื้นผิว การใช้สี

สี (Colour) หมายถึง สิ่งที่ปรากฏอยู่ทั่วไปรอบ ๆ ตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นสีที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สีทำให้เกิดความรู้สึกแตกต่างมากมาย เช่น ทำให้รู้สึกสดใสสว่าง เร่ง ตื่นเต้น หม่นหมอง หรือเศร้าซึมได้ เป็นต้น

1. วรรณะของสี (Tone) จากวงจรสีธรรมชาติ ในทางศิลปะได้มีการแบ่งวรรณะของสีออกเป็น 2 วรรณะ คือ สีวรรณะร้อน ได้แก่ สีที่มีความรู้สึกอบอุ่นหรือร้อน เช่น สีเหลือง ส้มเหลือง ส้ม ส้มแดง แดง ม่วงแดง เป็นต้น ส่วนสีวรรณะเย็น ได้แก่ สีที่ให้ความรู้สึกเย็น สงบ สบาย เช่น สีเขียว เขียวเหลือง เขียวน้ำเงิน น้ำเงิน ม่วงน้ำเงิน ม่วง เป็นต้น

1.4 ทักษะธาตุ

1.4.3 สี พื้นผิว การใช้สี

2. ค่าของสี (Value of Color) หมายถึง สีใดสีหนึ่งทำให้ค่อย ๆ จางลงจนขาวหรือสว่าง และทำให้ค่อย ๆ เข้มขึ้นจนมืด

3. สีเอกรงค์ (Monochrome) หมายถึง สีที่แสดงอิทธิพลเด่นชัดออกมาเพียงสีเดียว หรือใช้เพียงสีเดียวในการเขียนภาพโดยให้ค่าของสีอ่อน กลาง แก่ คล้ายกับภาพถ่ายขาวดำ

4. สีส่วนรวม (Tonality) หมายถึง สีใดสีหนึ่งที่ทำให้อิทธิพลเหนือสีอื่นทั้งหมด เช่น การเขียนภาพทิวทัศน์ปรากฏสีส่วนรวมเป็นสีเขียว สีนํ้าเงิน เป็นต้น

5. สีตรงข้ามกันหรือสีตัดกัน (Contrast) หมายถึง สีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงจรสีธรรมชาติ เช่น สีแดงกับสีเขียว สีนํ้าเงินกับสีส้ม สีม่วงกับสีเหลือง เป็นต้น

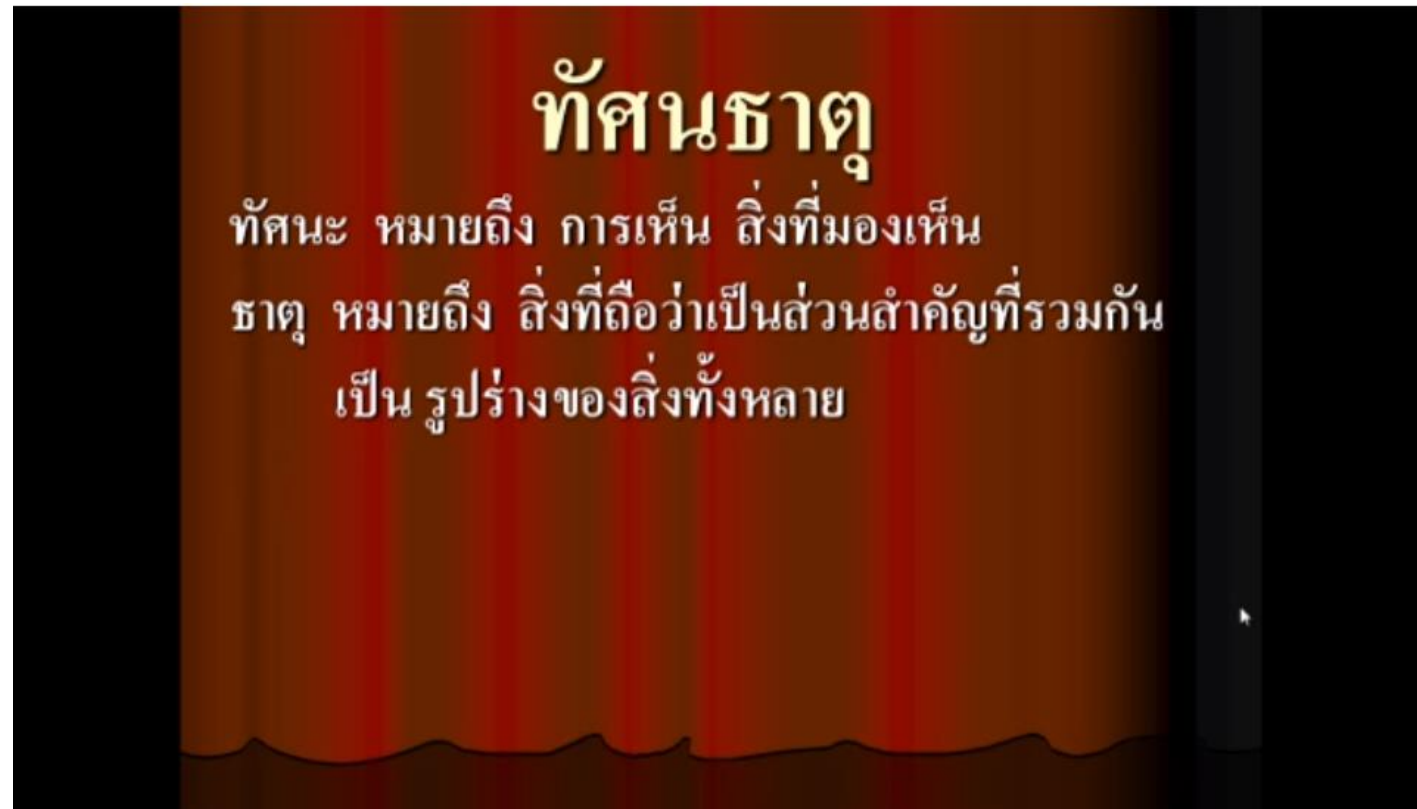
1.4 ทักษะธาตุ

1.4.4 บริเวณว่าง

บริเวณว่าง (Space) หมายถึง บริเวณที่เป็นความว่างไม่ใช้ส่วนที่เป็นรูปทรงหรือเนื้อหา ในการจัดองค์ประกอบใดก็ตามถ้าปล่อยให้มีความว่างมากและให้มีรูปทรงน้อย การจัดนั้นจะให้ความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว

1.4.5 พื้นผิว

พื้นผิว (Texture) หมายถึง พื้นผิวของวัตถุต่าง ๆ ที่เกิดจากธรรมชาติและมนุษย์ สร้างสรรค์ขึ้น พื้นผิวของวัตถุที่แตกต่างกัน ย่อมให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันด้วย

<https://youtu.be/HfnnwlBGSBo>

Thank You

